

ñamiento para esas situaciones de cambio y de eventuales bloqueos frente a lo desconocido. Así entendida, la mediación educativa implica ante todo una nueva función para el docente, centrada en la escucha y en el descubrimiento del otro, desplazando de este modo el centro de interés desde las disciplinas escolares hacia las personas que viven procesos de apropiación del universo de contenidos y prácticas de esas disciplinas.

Son, en definitiva, algunas ideas para (re) pensar una figura —la del «mediador de lectura»— que ha acompañado con persistencia el debate sobre la formación de lectores en los últimos lustros. Un término enfrentado a la paradoja de estar en boca de todos y, no obstante, contar con pocos espacios de definición para saber (parafraseando a Carver) de qué hablamos cuando hablamos de mediación en el campo de la lectura.

1. No es difícil vincular lo anterior con el campo de la promoción de la lectura: sin duda, la sensación de fracaso que hoy rodea el incumplido objetivo social de promover hábitos lectores para todos ha incido en la adopción de un término muy marcado por su relación con una situación de conflicto o desajuste que es necesario superar.

Referencias

- Cardinet, A. (2000). *École et médiations*. Ramonville Saint-Agne: Éditions Érès.
- Petit, M. (2009). *El arte de la lectura en tiempos de crisis*. México D. F.: Océano Travesía.
- Privat, J. M., y Reuter, Y. (1991). «Avant-propos». En Privat, J. M., y Reuter, Y. (eds.). *Lectures et médiations culturelles*. Villeurbanne: Presses Universitaires de Lyon: p. 9-13.
- Tébar, L. (2003). *El perfil del profesor mediador*. Madrid: Aula XXI / Santillana.

Arribar a la lectura desde l'afecte

Diana Riba i Sonia Gómez. Llibreria Pati de Llibres (Sant Cugat del Vallès)

«Se sap que l'empatia afectiva que un lector o una lectora pot arribar a sentir pels protagonistes d'una història és allò que en gran mesura l'incita a llegir.»

Un i un i un... fan cent. Cent personatges de la literatura infantil i juvenil, de Teresa Duran i Marta Luna. Barcelona: La Galera.

Dimarts, club de lectura

El club de lectura del Pati de Llibres té un impulsor: el Quim. Encara no tenia deu anys quan venia a la llibreria en sortir d'escola, entusiasmat perquè parlaria amb les llibreteres del llibre que havia llegit aquells dies. En una lectura, l'havia atrapat un personatge amb qui s'havia identificat; en una altra, no havia pogut parar de llegir fins a acabar el llibre perquè l'acció el portava a continuar fins al final; en una altra lectura, l'havia sorprès l'enginy amb què el protagonista havia resolt la situació conflictiva en què es trobava...

Lector i llibreteres parlàvem amb passió dels llibres llegits pel pur plaer de llegir. I quan el Quim marxava a casa seva, les llibreteres ens dèiem: «Hem d'aconseguir-ho, hem de crear l'espai on pugui compartir les lectures amb altres nens i nenes com ell.»

El Quim va haver d'esperar sis anys. Ja no és un nen. Des de fa un any i mig forma part d'un grup de nois i noies adolescents (ara fan primer, segon i tercer d'ESO; tenen dotze, tretze

i catorze anys) amb qui ens reunim la tarda del primer dimarts de mes per compartir les experiències de lectura del llibre que hem triat entre tots a la llibreria i cadascú ha llegit a casa seva. Aquests lectors formen el «grup avançat» del club de lectura, perquè sempre van un pas endavant.

En paral·lel al «grup avançat» vam crear el grup pròpiament «juvenil» (ara fan cinquè i sisè de Primària i primer d'ESO; tenen deu, onze i dotze anys), amb qui ens reunim la tarda del segon dimarts de mes. Tots dos grups van començar el febrer de 2014 amb només quatre nens i nenes. Vuit mesos després, el boca-orella havia fet que hi hagués deu nois i noies a cada grup.

El mes de maig de 2014 vam formar un nou grup que va créixer ràpidament. Actualment està dividit en dos: «primeres novel·les» (fan tercer, quart, cinquè i sisè de Primària; tenen vuit, nou, deu i onze anys) i «primers lectors» (fan segon, tercer i quart de Primària; tenen vuit, nou i deu anys). Ens trobem amb uns la tarda del tercer dimarts de mes, i amb els altres, la tarda del quart dimarts de mes.

Així que dimarts hi ha club de lectura al Pati de Llibres, de 18 a 19.15 h. Cada setmana es reuneix un grup diferent de nens i nenes, segons el seu nivell lector i les seves preferències de lectura.

Com desenvolupem una sessió del club de lectura

Fem una rotllana a terra, asseguts sobre coixins, i comencem la roda.

D'un en un, recordem el nostre nom, l'edat,

el curs i recomanem un llibre als companys dient-los amb una única frase què ens en sembla remarcable. Per exemple: *Sang de tinta* (cat.) barreja realitat i fantasia. *La jirafa blanca* (esp.) transmet una sensació positiva de superació.

Acabada la roda, els lectors han oblidat el món exterior i estan centrats en el club de lectura. La llibretera que modera el grup té una llista que més tard comparà amb les dels mesos anteriors per comprovar com evolucionen en el seu itinerari lector els nens i nenes del grup, què els crida l'atenció en cada lectura i com argumenten les recomanacions als companys.

Parlem del llibre protagonista de la tarda, que sol ser una novel·la o un àlbum il·lustrat, tot i que de tant en tant és un diari o una barreja de gèneres narratius. Avui és *L'illa de les cartes perdudes*, novel·la d'Oriol Canosa, il·lustrada per Mercè López i publicada per Babulinka Books.

Compartim les experiències de lectura. Intervenim, respectant el torn de paraula dels companys, per afegir alguna informació o interpretació al que han dit els altres. La llibretera condueix el debat introduint, entre les intervencions dels nens, preguntes o comentaris breus que porten la conversa a parlar de: narrador, personatges, trama, argument, temes, espai, temps, ritme, relació entre text i imatge, format...

Normalment parem molta atenció a la veu narrativa i als personatges, i mentre en parlem van sorgint la resta d'elements. Com que cap llibre no és igual, cada sessió del club es desenvolupa d'una manera diferent. A *L'illa de les cartes perdudes*, la història està narrada en tercera persona

del singular: el narrador explica què fan els personatges com si ho estigués veient des de fora, i alhora ens diu què pensen i senten com si fos dins els seus caps i cossos, i encara fa un pas més i interpel·la directament els lectors per fer-los sortir de la història i mirar-se-la amb humor per tornar-hi a entrar després («Suposo que, a aquestes alçades, ja haureu endevinat que el contingut de les saques de correu imperial no eren precisament cartes i paquets»). Quan parlem del narrador, observem en quina posició situa el lector. Aquí la llibretera té al cap el capítol «Escuchar diferentes voces» de l'assaig ***Siete llaves para valorar las historias infantiles***, de Teresa Colomer, publicat per la Fundación Germán Sánchez Ruipérez: «Puede ser que lo invite a sentarse y escuchar lo que quiere contarle; puede que lo haga su confidente, hablándole al oído como si se tratara de su igual, o puede que lo invite a quedarse con él fuera de la narración para distanciarse y, tal vez, descubrir la tramoya de la narración; o que se haga a un lado, imperceptible, agazapado, para que parezca que el lector ve directamente lo que ha ocurrido.»

Quan parlem dels personatges, mirem amb quins ens sentim identificats i intentem explicar els motius de la identificació. Distingim els personatges principals de la resta, i observem com es relacionen entre ells els personatges centrals (protagonista i secundaris: ajudant, mestre, antiheroi...). També parlem dels trets que defineixen els personatges perifèrics i triem adjectius per a cada personatge: el protagonista sol acumular-ne una bona pila, per als secundaris trobem menys adjectius, i, finalment, els perifèrics solen definir-se amb un únic tret característic, són com personatges de conte.

Aquí la llibretera té al cap la ***Retórica del personaje en la literatura para niños***, de Maria Nikolajeva, publicat pel Fondo de Cultura Económica: «Tanto los personajes principales como los de reparto pueden ser planos o redondos, estáticos o dinámicos. Por tanto, es muy probable que los personajes integrales sean más complejos que los periféricos. La diferencia entre perso-

najes centrales y periféricos consiste en que estos últimos pueden ser removidos de la trama sin que esta se vea afectada de manera radical.»

A ***L'illa de les cartes perdudes*** els lectors se senten identificats amb el sentiment d'enyorança dels pares que té el protagonista, que a mesura que avança el relat és més madur (en part gràcies al poeta, personatge secundari que li fa entendre que el fet d'escriure les cartes que escriu, encara que sàpiga que no les llegirà ningú, l'ajuda a expressar els seus sentiments, a conèixer-se). El príncep l'acompanya d'una manera divertida, fent que se centri en el present, i amb l'oncle aprèn a observar, qualitat indispensable d'un ornitòleg, que a més a més es diu Audubon. En aquest punt de la sessió, traïem l'ordinador i comencem a fer recerca, perquè l'escriptor ha posat noms de personatges reals històrics als seus personatges de ficció, i comencem a buscar què surt de la realitat i què és purament fictici en la novel·la. Passegem per la història d'Europa i descobrim anacronismes volguts per l'escriptor que fan que la trama avanci.

Quan parlem de la trama, observem com estan ordenats al llibre els fets narrats (de manera lineal o amb salts endavant i endarrere). Distingim la trama de l'argument (la història que ens explica el llibre), i també els temes que tracta (l'absurditat de les guerres i els seus orígens, el creixement personal, l'amistat). Quant als espais, diem si són reals, imaginaris o completament fantàstics i simbòlics, i quant al temps, observem la durada del desenvolupament dels fets narrats. Alhora, observem el ritme de la narració (quan s'accelera, quan s'alenteix).

Tot això ho fem pensant en els textos quan hem llegit novel·les o llibres d'altres gèneres narratius textuais. Quan els llibres que hem llegit són àlbums il·lustrats, parlem del mateix però a través de la lectura de la seqüència de la imatge, que sol portar el pes de la narració.

En el cas de ***L'illa de les cartes perdudes***,

observem com les il·lustracions que acompanyen el text de la novel·la hi aporten una càrrega significativa. Els personatges adults són humans animalitzats, com suggereixen els seus noms i les caracteritzacions textuais. A través d'aquesta animalització, la il·lustradora aconsegueix expressar tota la força del caràcter de cada personatge i afegeix humor a la història. En contraposició als adults animalitzats, els nens són personatges amb característiques físiques purament humanes, despullats de màscares (quan no són estrictament imprescindibles per poder assistir a la festa de disfresses dels adults). Ho interpretem com una evocació de la innocència que es va perdent en fer-se gran, i a la qual sembla fer referència el poeta en la seva primera conversa amb el protagonista de la història: «La veritable pàtria de cadascú és la seva infància, Albert. És el lloc on tots voldríem tornar.» Tornem a parlar del creixement del personatge principal al llarg de la novel·la.

Aquí la sessió del club de lectura acabaria amb un altre llibre. Triaríem la propera lectura per comentar-la un mes després amb el grup i ens acomiadariem amb ganes de començar el nou llibre.

Del club de lectura a la trobada amb l'autor i l'editora

Amb ***L'illa de les cartes perdudes*** no és així. Hem acordat amb l'escriptor i l'editora del llibre fer una trobada familiar a final de mes, perquè així podrem comentar un altre llibre del mateix autor amb el grup de primers lectors del club de lectura abans de la trobada, i això ens permetrà implicar un nombre més gran de famílies en les lectures que fan els nens. A les trobades volem que també hi participin els pares i mares juntament amb els nens del club de lectura; és una manera de crear vincle afectiu a través de la lectura entre els adults i els nens quan fan lectura compartida a casa, però sobretot ho és quan els nens ja llegeixen autònomament. Així que enllacem el club de lectura amb les activitats de promoció del llibre i la lectura que fem un dissabte al

mes a la llibreria. Una trobada familiar amb autors esdevé l'oportunitat de conèixer els escriptors i il·lustradors de les obres que llegeixen junts a casa adults i infants quan són petits i que llegeixen de manera autònoma els joves lectors.

La trobada amb Oriol Canosa (escriptor) i Mar González (editora de Babulinka Books) és l'oportunitat dels lectors d'apropar-se al procés creatiu dels llibres comentats als dos grups del club de lectura. És l'oportunitat d'intercanviar impressions de lectura, d'aprofundir, de preguntar pel procés de creació, de saber-ne més i tornar a llegir els llibres amb una mirada diferent, enriquida, transformada.

La trobada esdevé una conversa que flueix i ens nodreix; l'escriptor rep un retorn emotiu dels lectors de *L'illa de les cartes perdudes* (que sorgeix de la proposta que trobem a la contraportada del llibre de fer una bústia familiar de les emocions). En aquest cas, els nens i nenes li donen en mà a l'escriptor unes cartes personals en què li expliquen què han sentit en llegir la novel·la i què han experimentat després de la sessió del club en què hem comentat el llibre i hem investigat personatge a personatge els lligams entre el relat fictici i els esdeveniments reals que ens han portat a passejar per diferents moments de la història d'Europa.

I encara podem anar molt més enllà

El moment és emotiu i, a la vegada, sorprenent, perquè escriptor i editora ens fan un regal que no esperem: ens proposen d'escriure un llibre tots junts. L'Oriol començarà un relat que enviarà per correu i anirà passant d'un nen a un altre. Els joves lectors es posaran a l'altra banda del llibre i participaran en el procés de creació, construint entre tots una història que esdevindrà un llibre imprès amb tants exemplars com lectors autors tindrà.

Així és com vivim la lectura a la llibreria, amb passió i amor, i és el que transmetem en cada pas que fem per crear un vincle afectiu envers la lectura a través de la literatura. Convidem a viure llegint i a llegir vivint. Donem eines per aprofundir en la comprensió del que es llegeix. I descobrim que cada llibre que forma part del nostre itinerari lector ens pot portar molt més enllà, fent-nos créixer com a lectors i com a persones.